

Орієнтовний перелік питань у межах розробки методики проведення комплексної психолого-мистецтвознавчої експертизи дитячої порнографії

Дмитро Хамула

кандидат культурології, старший науковий співробітник, лабораторія психологічних, мистецтвознавчих та інших видів досліджень, Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз Мін'юсту України, м. Одеса, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3146-1390>, e-mail: odndise@gmail.com

Розроблено питання для проведення комплексної психолого-мистецтвознавчої експертизи дитячої порнографії.

Ключові слова: психолого-мистецтвознавча експертиза; психологічне дослідження; мистецтвознавче дослідження; порнографія й мистецтво; сучасне мистецтво.

Indicative List of Questions for Developing a Methodology for Multidisciplinary Psychological and Art Examination of Child Pornography

Khamula Dmitriy

The questions for conducting a multidisciplinary psychological and art examination of child pornography have been developed.

Keywords: psychological and art examination; psychological research; expert examination of art; pornography and art; contemporary art.

Відповідно до ст. 156-1 Кримінального кодексу України дитячою порнографією є зображення в будь-який спосіб дитини чи особи, яка виглядає як дитина, у реальному чи змодельованому відверто сексуальному образі та/або задіяної у реальній чи змодельованій відверто сексуальній поведінці, або будь-яке зображення статевих органів дитини в сексуальних цілях. Проте проблемою є те, що закон не містить норм, які визначають поняття «відверто сексуального образу» [1]. Також у Законі України «Про медіа»

немає визначення поняття «порнографія» [2].

У «Методиці проведення судової мистецтвознавчої експертизи продукції порнографічного характеру», яка міститься в Реєстрі методик судових експертиз Мін'юсту України під реєстраційним кодом 15.1.12, залучення експерта-психолога для проведення комплексних експертиз не передбачено; однак зазначено, що під час дослідження документальних матеріалів з ознаками порнографії, що зображують психічне та фізичне

наси́льство над особою, необхідне залучення психіатра [3, с. 50].

У розділі «Методики судово-експертного мистецтвознавчого дослідження продукції порнографічного характеру» *«Методи, що застосовуються для вирішення завдань»* (у пропонуваніх змінах) зазначено, що *«головним змістом і методами матеріалізації (втілення) порнографії є зображення сексуальних стосунків, що грубо порушують моральні норми, які склалися в суспільстві (норми статевої моралі)»*, але не роз'яснюється, що саме належить до моральних норм [4, с. 6].

Питання для експерта-психолога: «Кого саме бачить людина, коли дивиться це відео, або фото, або інше зображення? Чи бачить вона дитину?». Мистецтвознавець вирішує питання належності того чи іншого контенту до творів мистецтва й наявності в ньому ознак порнографії, а особливо «закамуфльованої» порнографії, яку найскладніше виявити.

Згідно з Методикою в редакції 2024 р. перелік питань скорочено. Поміж питань, які мають відношення до визначення дитячої порнографії, наведено лише 2 питання, а саме: *«Чи містить відеозапис, наданий на дослідження, інформацію характеру дитячої порнографії?»* та *«Чи містять графічні файли (зображення), надані на дослідження, інформацію характеру дитячої порнографії?»* [4, с. 5].

Пропонуємо уточнити орієнтовний перелік запитань і розширити його з урахуванням особливостей розв'язання проблем виявлення «закаму-

фльованої» дитячої порнографії, яка особливо поширена в мистецькому середовищі. Запропоновані запитання спираються на досвід досліджень у межах теми «Розробка методики проведення комплексної психолого-мистецтвознавчої експертизи дитячої порнографії» (VII.1.1-2022/3, номер державної реєстрації теми: 0122U000933) із виявлення «закамуфльованої» дитячої порнографії, де було вирішено низку проблемних питань, зокрема із розроблення критеріїв із виявлення відвертої та «закамуфльованої» дитячої порнографії [5, с. 688; 6, с. 306; 7, с. 163]. Наведемо перелік запропонованих нами питань:

- Чи містить відеозапис, наданий на дослідження, інформацію відвертої або «закамуфльованої» дитячої порнографії?
- Чи містять графічні файли (зображення), надані на дослідження, інформацію відвертої або «закамуфльованої» дитячої порнографії?
- Чи містить надана на дослідження друкована продукція інформацію відвертої або «закамуфльованої» дитячої порнографії?
- Чи належать надані на дослідження предмети до продукції відвертої або «закамуфльованої» дитячої порнографії?
- Чи належать надані на дослідження мистецькі твори до продукції відвертої або «закамуфльованої» дитячої порнографії?
- Чи містить мистецький твір, наданий на дослідження, із

- інформацією відверто порнографічного характеру, зображення абстрактної або реальної дитини?
- Чи містить мистецький твір, наданий на дослідження, із інформацією «закамуфльованого» порнографічного характеру, зображення абстрактної або реальної дитини?
 - Чи сприймається особа, наявна в мистецькому творі, наданому на дослідження, із інформацією порнографічного характеру, дитиною?
 - Чи сприймаються атрибути у творі, наданому на дослідження, із зображенням дитини як такої, що іконографічно відповідають змісту зображення, або репрезентації дитини як еротичного або сексуально змодельованого образу?
 - Чи сприймається контекст, у якому міститься твір, наданий на дослідження із зображенням дитини, як такий, що натякає на семантичний і іконологічний сенс зображення, або репрезентації дитини як еротичного або сексуально змодельованого її образу?
 - Чи сприймаються атрибути у творі, наданому на дослідження, із зображенням дитини, як такої, що натякають на семантичний і іконологічний зміст зображення, або репрезентації дитини як еротичного або сексуально змодельованого її образу?
 - Чи сприймається контекст твору із зображенням дитини, який надано на дослідження, як такий, що натякає на семантичний і іконологічний зміст зображення, або репрезентації дитини як еротичного або сексуально змодельованого її образу?
 - Чи могла психологічно постраждати дитина, зображена у творі, наданому на дослідження, через інформацію відверто порнографічного характеру?
 - Чи могла психологічно постраждати дитина, зображена у творі, наданому на дослідження, через інформацію «закамуфльованого» порнографічного характеру?
 - Чи містить твір, наданий на дослідження, інформацію відверто змодельованого сексуального образу дитини?
 - Чи належить твір, наданий на дослідження, до дитячої порнографії, незважаючи на те, що він є визнаним твором сучасного мистецтва?
 - Чи належать до дитячої порнографії сучасні репродукції картин минулого зі скандальним провенансом, де наявні еротизовані зображення дітей?
 - Чи дійсно постановка фігури, жести та погляди дитини в наданому на дослідження творі сприймаються як такі, що мають неприпустимий еротизований характер «закамуфльованої» дитячої порнографії?
 - Чи дійсно контекст, у якому було репрезентовано наданий на до-

слідження твір, сприймається як такий, що порушує права дитини?

- Чи дійсно постановка фігури, жести та погляди дитини в наданому на дослідження творі не відповідають топосу дитинства та сприймаються як такі, що мають неприпустимий еротизований характер «закамуфльованої» дитячої порнографії?

— Чи дійсно постановка або атрибуту, аксесуари, символи, наявні у наданому на дослідження творі, не відповідають топосу дитинства і сприймаються як такі, що мають неприпустимий еротизований характер «закамуфльованої» дитячої порнографії?

Перелік може доповнюватися у процесі завершення розроблення.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 24.09.2024).
2. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення: 24.09.2024).
3. Долуда А. О. Методика судово-експертного мистецтвознавчого дослідження продукції порнографічного характеру. Харків, 2013. 58 с.
4. Долуда А. О. Методика судово-експертного мистецтвознавчого дослідження продукції порнографічного характеру (зі змін.). Харків, 2024. 14 с.
5. Журавльова М. О., Хамула Д. В. До питання визначення продукції як порнографічної: у комплексі або без використання спеціальних знань. *Криміналістика і судова експертиза*. 2023. Вип. 68. С. 688—697. DOI: 10.33994/kndise.2023.68.68 (дата звернення: 24.09.2024).
6. Хамула Д. В. До проблеми походження фізіологічності у сучасному мистецтві. *Ароцкерівські читання та 105-річчя від дня народження М. В. Салтевського* : мат-ли міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 19.05.2023). Харків, 2023. С. 306—308.
7. Хамула Д. В. До проблеми осмислення і виявлення елементів порнографії у культурі та мистецтві : моменти «до» і «після». *Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності* : мат-ли 6-ї міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 12.10.2023). Кропивницький, 2023. С. 163—165.